

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 3.

V Ljubljani, 15. februarija 1889.

Letnik II.

Pritlikavci.

Spisal Janko Žirovnik.

Pritlikavce imenujemo tisto drevje, ki je cepljeno na slabo rastoče podloge. Hruške cepimo torej na kutne, jabolka na ivančke ali pa na dusenj in češnje na mahaleb. Na teh podlogah cepljeno sadje ne dela veliko na les, tem bolj pa na sadni les. Zato pa ostane drevo majhno, a kmalu rodi obilo lepega sadja. Visokodebelnato drevo potrebuje en ar prostora, pritlikavcev pa posadimo lahko po 30 in več na tolik prostor. Zato nam je pa mogoče na takem prostoru trgati zrelo sadje od konca julija do pozne jeseni. Visokodebelnato drevo rodeva pozno. Če pa sadimo dvoletnih pritlikavcev, rode že v drugem letu. Dajo nam pa pritlikavci tudi lepšega sadja nego visoka debla. To pa še niso vse prednosti pritlikavcev, ampak lepšajo nam tudi vrt in naša poslopja, če jih razpeljemo po njihovih stenah.

Pri nas imamo še jako malo lepih pritlikavcev. Temu je krivo največ to, ker jih ne znamo vzgojevati. Oni hočejo pred vsem zavetne lege. Ugajajo jim najbolj vzhodne, južnovzhodne in južne stene.

Pozne zimske hruške delajo dobro le po južnih stenah, a manj fine zgodnje hruške rodevajo še celo po severnih. Pritlikavci pa zahtevajo tudi dobro pregnojene, vlažne in rahle zemlje. Kdor ravna zoper ta bistvena pogoja, tega ne bodo zadovoljili pritlikavci. Ni pa še dosti, če smo pritlikavce pesadili v zavetno lego in dobro zemljo, treba jih je tudi skrbno in pravilno gojiti. Začetniki se temu najlaže priuče na vertikalnih kordonih. Zato hočem najpreje njihovo vzgojo opisati.

Vertikalen kordon si najlaže vzgojim iz enoletnega požlahtnjencea. Če je njegova mladika nad 7 $\frac{d}{m}$ dolga, skrajšam jo na 7 $\frac{d}{m}$. Nižih ne skrajšujem. Potem ga posadim na stalno mesto. Štiri ali pet najviših oces požene lepe poganjke. Poganjek najvišega očesa, t. j. voditeljico, pustim, da raste, poganjkom stranskih očesec pa odščipnem vrh, kakor hitro so nad 1 $\frac{d}{m}$ dolgi. S tem jim ustavim rast za najmanj 14 dni. Sok, katerega bi bili rabili za se, razdeli se. Nekaj soka krepim voditeljico, nekaj pa zdebeli očesa po oščipanih poganjkih, da včasih cveto že prihodnje leto. Če pa po oščipanih poganjkih kako očesce požene mladiko, odščipnem tudi tej vrh, kadar je nad 1 $\frac{d}{m}$ dolga. Primeri se pa, da katero izmed stranski hočes ne požene z drugimi vred. Tedaj naredim na njim zarezo v podobi polumesca. (Glej „Vrtnarstvo“ stran 57. in podobi 63. in 64.) V dobri zemlji in ugodni legi včasih raste voditeljica premočno. Na svojem spodnjem delu bi imela torej slabo razvita očesca, ki bi v prihodnjem letu ne

pognala lepo. Taki voditeljci je treba vrh odščipniti, kakor hitro je nad 7 $\frac{d}{m}$ visoka. Na ta način jej ustavim rast, njej namenjeni sok pa zdebela spodnja očesca, da lepo poženo prihodnje leto. Voditeljci moram vrh tudi odščipniti, če še ni nehala rasti v prvi polovici oktobra. S tem jo prisilim, da les dozori, in je sploh prihodnje leto pripravna za daljno vzgojo.

To je delo prvega leta. Prihodnjo pomlad mi ni drugega storiti, nego skrajšati voditeljico na 5—8 očesec. Ta poženo, kakor so pognala očesca prejšnjega leta. Vsa dela prvega leta treba tudi v drugem po potrebi ponavljati.

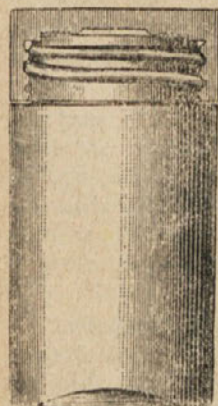
Na ta način se vzgoje lepi, do 3 $\frac{m}{l}$ visoki in še više vertikalni kordon, ki lahko prosto stoje ali pa zakrivajo stene.

Ni pa vse eno, katere vrste jabolk ali hrušek gojimo po teh kordonih, ker se ne razvejajo vse enako lepo. Pred vsemi so posebno dobre te le hruške: 1. Albertovka (Amanli's Butter-B.), 2. Viljemovka (Villiam's Christ-B.), 3. Lebrunovka (Lebrun's Butter-B.), 4. Diekova maslenka. 5. Hardenpontovka (Hardenpot's Winter-Butter-B.) in 6. Olivijerka (Olivier de Serres). Jabolka pa priporočam: 1. Car Aleksander, 2. Zlato parmeno, 3. Ananasov kosmač, 4. Landberški kosmač, 5. Rumeni cvetač (Gelber Bellefleur) in 6. Beli zimski kalvil.

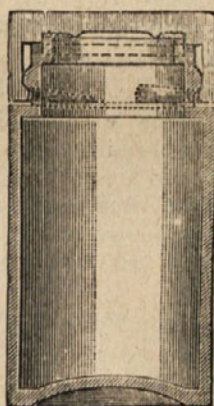
Če še dostavim, da sploh pritlikavcem ugaja prilivanje z gnojnico ob deževnem vremenu maja, oktobra in novembra meseca, povedal sem vsa bistvena dela pri odgoji vertikalnih kordonov.

Nove vrste steklena posoda za vkuhavanje sadja.

Podobi 6. in 7. kažeta nove vrste stekleno posodo, kakeršno rabimo za vkuhavanje sadja in enakih reči: Podoba 6. je posoda od zunaj, podoba 7. pa v prerezu.

Podoba 6.

Podoba 7.

Posoda rabi tako le: Kadar je napolnjena z dotično rečjo, položi ji na vrhni rob nekoliko zmočen obroček od kavčuka. V pokrov vdeni tudi nekoliko zmočen obroček od plute (Kork), pokrij ž njim posodo in privij ga na desno sukaje prav trdno.

Važno je, da pravilno vdenesh plutov obroček, ker ravno ta zapira vsebino do dobrega zraku in brani, da ne prihaja vanjo duh od kavčuka.

Kadar vkuhavaš, stavi posode v vodo vedno le v seno zavite, in tudi na dnu vode bodi seno. Posode naj stoje pri vkuhavanji na pokrovu. Kadar si vkuhal, vzemi posode šele tedaj iz vode, kadar se so ohladile.

Čez kaka 2 ali 3 mesece priporočajo pokrove od novega nekoliko priviti, ker se sta obroča gotovo nekoliko usušila.

Vkuhana reč se ohrani v teh posodah leta in leta, in to v vsaki shrambi, vlažni ali suhi. Priporočajo pa imeti polne posode vedno tako shranjene, da stoje na pokrovu. Te nove posode prodajajo C. Stölzle's Söhne na Dunaji in sicer po teh le cenah.

	29 kr.,	31 kr.,	34 kr.,	46 kr.,	56 kr.
Vsebina litrov	$\frac{1}{4}$,	$\frac{3}{10}$,	$\frac{1}{2}$,	$\frac{3}{4}$,	1.

Nagli.

Naglov imamo več vrst in več barev. Sadimo jih v grede ali pa v lonce. Vsem se hoče dobro pognojene prsti in zavetne lege. Če jih gojimo v loncih, ne smejo biti preveliki. Paziti moramo, da jim ne prilivamo preveč niti ne premalo. Jako dobro jim de sem ter tja malo krvave vode ali poparjenih saj. Odtok pri loncih pa mora biti dober, da lahko odteka preobila voda. Najboljše pa je, če nalijemo vode v skledice pod lonci. Prst je posrka toliko, kolikor je potrebuje. A odliči pa moramo iz skledice vso vodo, kar je prst, ni posrkala v eni uri.

Posebno lepi in krasni nagli so: 1. dvoletni, 2. večletni (remontant) in 3. kalvilovi. Prvi so različnih barev, od čisto bele do temno rdeče in malo da ne vijoličaste. Še celo na enem cvetu je časi po več barev. Cvetja so enostavnega ali pa gibatega. Pomnožujemo jih s potaknenci le tedaj, kadar hočemo kako lepo barvo čisto ohraniti. Sicer pa na redko sejemo njih seme marcija meseca v dobro prst. Do junija so rastlinice že tolike, da jih lahko presadimo na drugo gredo v vrste po 2 d/m vsaksebi. Tod se košato razrastejo in ostanejo do prihodnje pomladi brez odeje, ker jim mraz ne škoduje. Pomladi pa jih posadimo, koder hočemo, da nam bodo po leti cveli. Če hočemo v prihodnje imeti veliko gibatih cvetov, moramo vse enostavne odstraniti, kakor hitro se pokažejo, sicer bi nam vzraslo veliko enostavnih, če tudi bi nabrali semena le od gibatih. Tretje leto ti nagli ne rode več toliko in tako lepega cvetja, zato je jih navadno odstranimo, kadar smo dobili semena.

Druge vrste nagli že večletni (remontant.) Barve so bele, roza ali temno rdeče. Ti so najkrasnejši. Pomnožujejo se s potaknenci ali pa odklonjenci. Vise pa čez lonce do 2 m po zidu doli in so polni najlepšega cvetja tudi v zimo.

Teh moramo posebno paziti. Ugajajo jim najboljše severovzhodna in vzhodna okna ali police. Da se cvetje lepo razvija in ne poka, treba jih je ob mrzlem deževnem vremenu postaviti pod streho. Prezimujejo pa najboljše na suhem prostoru, kjer temperatura ni pod ničlo, a tudi ne nad 5° R. Po zimi jim ne prilivamo. Le sem ter tja treba položiti na prst nekoliko kep snega, da se preveč ne pre-

Pod ba 8.

suši. Pomladi jih je pa treba zgodaj vaditi svežemu zraku. 3. vrste so kalvilovi nagli. To so majhni rdeči nagelčki s temnozelenim listjem. Cveto radi in lepo diše. Gojimo jih kakor prejšnji vrsti. Pomnožujemo jih s potaknenci. Prezimujejo dobro tudi v gredi na prostem, če jih pokrijemo z listjem in smrečjem. Podoba 8. kaže 15 različnih naglovih vrst, katerih seme prodajasta Wolfner in Weizs na Dunaji, Wallfischgasse 15.

Janko Žirovnik.

Raznotere vrtnarske reči.

Plamenova cvetica. V 2. številki „Vrtnarjevi“ je bila opisana enoletna plamenova cvetica (flox drumondi), ki se pomnožuje navadno s semenom. Če pa hočemo ohraniti čisto kako lepo vrsto, pomnožimo jo avgusta s potaknenci. Cvetice te so pa tudi večletne. Te se pa pomnožujejo z razdelitvijo korenin. Rabimo jih za obrobke večim skupinam listnatih rastlin. One pretrpe najhujše zime na svojem mestu brez odeje. Cveto pa tem bogateje in lepše, kolikor bolj solnčno lego jim odberemo.

Hrizanteje so jako ljube cvetice, letnje in jesenske. Letnje so navadno le bele, a jesenske raznobojne. Letnje sadimo ob začetku aprila na svoje mesto. Cveto pa od junija do pozne jeseni. Jeseni jih spravimo v klet. Če jih pa pustimo zunaj na svojem mestu, moramo jih pa čez zimo z zemljo ali z listjem pokriti, da ne pozebejo. Jesenske hrizanteje cveto pozno jeseni in celo še o božiči, če so v zavetni legi. Mraz jim ne škoduje, torej jih ni treba po zimi nič pokrivati. Pomnožujejo se oboje navadno z razdelitvijo korenin ali pa tudi s potaknenci.

Najboljši gnoj sadnemu drevju je in bode dobro razkrojen hlevski gnoj. Kdor ga pa nima, priporoča mu Wagner gnojilo, sestavljeno iz 6 delov čilijanskega solitra, 5 delov klorovega kalija in 5 delov superfosfata. Tega gnojila daj v vodi raztopljenega koreninam skozi luknje. Jeseni ga pa tudi lahko okoli drevesa potreseš. Ta gnoj dobro de drevesu glede rasti in rodovitnosti.

Ob obrezovanju drevja, kadar je presajamo. O tem piše vrtnarski strokovni list „Flora“ to le: V Avstriji je še vedno vrtarjev in drugih sadjarjev, kateri obrežejo drevo, predno je presade, neusmiljeno, in sicer ob kroni in koreninah. Na Francoskem uže dolgo časa ne ravnaajo več tako, in nedavno so se izrekli v nekem francoskem sadjarskem društvu, da je tako obrezovanje „barbarsvo in neumnost“. Ako pomislimo, da drevo potrebuje leta in leta, predno se opomore od teh ran, potem niso ti izrazi prehudi. Izkušnja je tudi učila, da tako obrezovanje prav nič ni potrebno. Če moraš krono obrezati iz tega ali drugega vzroka, obreži jo drugo ali pa šele tretje leto. To vse velja seveda le o mladem drevju.

Koli pri drevju. Kadar sadiš visokodebelno drevje, nikdar ne zabi kola ob vrhu ogladiti, vsaj robe mu poreži. Ti robovi so uže tako preostri, ako pa kol zabijaš v zemljo, pokažejo se še bolj. Ako torej kola ne ogладиš, utegne s svojimi ostrimi robovi kaj močno škodovati lubadi, kadar se ob njo drgne, kar se zelo lahko pripeti, zlasti ob vetru.

Kadar rože sadiš, pazi na korenine, zlasti na vlaknaste, da jih ne poškoduješ. Poreži pa vse gnile in zlomljene korenine. Rožam ne škoduje, ako jih sadimo globoko, dostikrat jih moramo zaradi primerne saditve v skupine in grupovanja prav zelo globoko saditi. Ob sajenji rabi prav dobro mešanec, in tudi zalivanje z gnojnico de roži izvrstno.

Založba c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Odgovorni urednik Gustav Pire.

Tisk J. Blaznikovih naslednikov.